

Opis źródła:

Kronika halicko-wołyńska, zwana również nie do końca poprawnie *Latopisem halicko-wołyńskim*, jest stworzoną w XIII wieku kroniką dynastyczną Romanowiczów. Ta gałąź Rurykowiczów przez większość stulecia sprawowała władzę nad Rusią halicko-wołyńską. Sformowane przez książąt Daniela (ok. 1201 – 1264) i Wasylka (ok. 1203 – 1269) państwo miało charakter pograniczny i wielokulturowy. Jedno z jego głównych centrów, czyli Chełm, znajdował się w bliskiej odległości od granicy z Polską. Starszy z braci, wychowany na dworze królów Węgier, w 1253 roku przyjął nawet koronę królewską i tytuł króla Rusi z rąk legata papieskiego, nie dokonując jednakże konwersji na katolicyzm. Proces powstawania *Kroniki* był długotrwały i skompilowany. Przedstawiony fragment źródła jest częścią włączoną do niej swoistej „biografii” Daniela Romanowicza, który większą część życia poświęcił sprawie odzyskania dawnych ziem swojego ojca. Na okres jego rządów przypadł także pierwszy najazd Mongołów na Ruś, w trakcie którego władca uciekł na Węgry, a następnie do Polski. Relacje z sąsiadami państwa Romanowiczów stanowią ważny wątek narracji źródła. Przytoczony fragment pochodzi prawdopodobnie z tak zwanego *Zwodu Daniela* – opowieści o życiu Daniela Romanowicza, którą wykorzystał następnie twórca *Kroniki*.

Miejsce wydania:

Chronica Galiciano-Voliniana. Chronica Romanoviciana, wyd. oprac. D. Dąbrowski, A. Jusupović, Kraków-Warszawa 2017.

Kronika halicko-wołyńska (Kronika Romanowiczów), oprac. tłum. D. Dąbrowski, A. Jusupović, Kraków-Warszawa 2017

Miejsce przechowywania:

- Библиотека Российской академии наук в Санкт-Петербурге, шифр 16.4.4.
- Библиотека Российской академии наук в Санкт-Петербурге, шифр 21.3.14.

Tekst źródła:

Ucieczka wdowy po Romanie Mściśławowiczu i jej synów z Rusi po buncie bojarów halickich

„Nie wiedzieli dokąd im uciekać, był bowiem Roman zabity w Lachach, a Lestko pokoju nie zawarł. Bóg był [jednak ich] pomocnikiem. Lestko nie pamiętał wrogości, ale z wielką czcią przyjął jątrew swoją i oboje dzieci. Użaliwszy się, rzekł: «Jakoż diabeł posiał wrogość tę między nami». Władysław był bowiem oszukał ich obu, zazdrościwszy miłości [jaką miał Leszek] do niego [Romana]. W też lata posłał Lestko Daniela na Węgry, a z nim posłał posła swego, Wiaczesława Łysego, aby rzekł królowi: «Ja nie zapamiętałem zwady Romanowicz, tobie [zaś] był przyjacielem, przysięgaliście sobie, jako zostawszy przy życiu do plemienia jego mieć miłość [będziesz]. Teraz zaś [spadło] wygnanie na nich, chodźmy [więc] teraz obaj wziąć [Halicz] i ddajmy im ich ojcowiznę». Król przyjąwszy te słowa, pożałował zaszłego. Zostawił Daniela u siebie, a Lestko księżnę i Wasylka u siebie. Włodzimierz zaś liczne dary posłał królowi i Lestkowi.”¹

Słowniczek pojęć:

¹ *Kronika*, s. 98.

Roman [Mściławowicz] – książę halicki, ojciec Daniela i Wasylka. W 1205 roku z niewyjaśnionych ostatecznie powodów zerwał sojusz z książętami polskimi i najechał na ich ziemię. Zginął w bitwie pod Zawichostem, pokonany przez Leszka Białego i Konrada Mazowieckiego.

W Lachach – w ten sposób na Rusi określano Polskę.

Lestko – Leszek Biały, w latach 1194-1210 (z krótką przerwą) książę krakowski aspirujący do roli zwierzchniego władcy Polski.

Władysław – najprawdopodobniej Władysław Laskonogi, ówczesny władca Wielkopolski.

Król – Andrzej II, król Węgier w latach 1205-1235. Jego państwo graniczyło zarówno z Polską, jak i z dawnym władztwem Romana Mściławowicza. W ciągu swojego panowania prowadził ekspansywną politykę ruską, wielokrotnie usiłując sprawować kontrolę nad księstwem halickim.

Plemienia jego – w tym przypadku należy przez to rozumieć najbliższą rodzinę.

Jątrew – dawne określenie szwagierki. W tym przypadku kronikarz chciał wskazać na pokrewieństwo pomiędzy Leszkiem a Romanem, którzy jako wnukowie Bolesława III Krzywoustego byli „braćmi”.

Pytania do źródła:

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy)

1. Co Leszek Biały uznał za powód sporu z Romanem Mściławowiczem?
2. Wskaż fragment, który wskazuje na gotowość księcia krakowskiego i króla Węgier do wspólnej ingerencji w sprawy ruskie.
3. Kogo Leszek Biały i Andrzej II planowali osadzić na tronie halickim?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto

1. Dlaczego Andrzej II postanowił pomóc Romanowiczom?
2. Wskaż na wzmiankę o konfliktach pomiędzy książętami podzielonej Polski, którą możemy odnaleźć w przytoczonym fragmencie.

Wskazówki

Przytoczony fragment stanowi świetną ilustrację umiejętnej polityki ruskiej, którą po śmierci Romana Mściławowicza usiłowali prowadzić Leszek Biały i Andrzej II. Obaj strategicznie, wręcz ostentacyjnie wyrzekli się pretensji i żalu do wdowy po ruskim księciu i jego potomkach traktując ich jako potencjalne narzędzie w dążeniach do opanowania Halicza. Można założyć, że osadzeni na tamtejszym tronie małoletni Daniel i Wasylko służyliby interesom swoich protektorów. Interesujące jest to, jak monarchowie starali się uzasadnić swoje działania. W świetle *Kroniki* Leszek przypisał winę za spór siłom nieczystym oraz księciu wielkopolskiemu Władysławowi Laskonogiemu, co jest ciekawym przykładem orientacji twórcy ruskiego źródła w zakresie stosunków panujących w Polsce dzielnicowej. Król węgierski miał zaś wspomóc Romanowiczów ze względu na przysięgę, którą zawarł niegdyś z ich ojcem.

Fragment ten świadczy o dobrej orientacji twórcy źródła na temat sytuacji w sąsiednim kraju, a także o bliskich stosunkach łączących Konrada i jego potomstwo z Romanowiczami (,boleli

po nim Daniel i Wasylko”, „dobra doświadczyłeś od nas obu”). Oprócz Polaków, Rusinów i Jaćwięgów w przekazie pojawia się imię węgierskiego dostojnika Dymitra, który później został drugim mężem Anastazji.

Opisane wydarzenia działy się na przestrzeni dwóch lat kalendarzowych – Konrad I Mazowiecki, niebędący już wówczas polskim seniorem (używa w Kronice tytułatura ma charakter jedynie kurtuazyjny), zmarł w 1247 roku, zaś jego młodszy syn objął tron po bracie w 1248 roku.

Literatura pomocnicza

Chrzanowski M., *Leszek Biały, książę krakowski i sandomierski, princeps Poloniae (ok. 1184 – 23/24 listopada 1227)*, Kraków 2013.

Dąbrowski D., *Daniel Romanowicz. Król Rusi (ok. 1201-1264). Biografia polityczna*, wyd. II, Kraków 2021.

Wyrozumski J., *Dzieje Polski piastowskiej (VIII w. – 1370)*, Kraków 1999.

Najważniejsze cezury.

Ok. 1201 – 1264 – życie Daniela Romanowicza, które zostało opisane w *Zwodzie Daniela*.

Przełom XIII i XIV wieku – przypuszczalny moment ostatecznego zredagowania *Kroniki halicko-wołyńskiej*.

1205 – śmierć Romana Mściławowicza w bitwie pod Zawichostem.

Zima 1206/1207 – ucieczka wdowy po Roma nie i jej dzieci z Rusi.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Arkadiusz Siwko.